

[Hartvig Frisch.]

at vi staar over for den ejendommelige Kendsgerning, at den utvivlsomme Bedring i Landbruget i Stedet for at aabne Landbrugernes Hjerter for andre Befolkningsklasser — og jeg tænker her særlig paa den hundredtusindtallige Hær af arbejdsløse — tværtimod har indsnævret Tankegangen, og det jo højere Flæske- og Smørpriserne er gaaet i Vejret.

Ligesom Industriherrerne fandt paa den Udvej at besmykke deres Egoisme ved at foregive en samfundsmæssig Lønpolitik, har Proprietærene startet Raabet om Flugten fra Land til By og om Mangel paa Arbejdskraft i Landbruget som et Angreb paa vor Sociallovgivning. Socialministerens Oplysninger om de faktiske Forhold, baade med Hensyn til de Aldersklasser, der søges, og med Hensyn til den Beskæftigelse, de unge indvandrede Landboere finder i Byerne, har virkningsfuldt gendrevet det urigtige i Angrebet paa Arbejdsløshedslovgivningen. Men tilbage staar selvfølgelig hele Spørgsmaalet om Arbejdslønnen paa Landet, om Arbejdsforholdene i Landbruget overhovedet. Det farligste, vi her kan gøre, er at gribe til Løsninger, som i Lighed med Foranstaltninger i visse diktatorisk styrede Lande søger Spørgsmaalet løst ved Tvang. Fra et Proprietærsynspunkt er Tanken om Tvang selvfølgelig nærliggende, og den er jo godt kendt i dette Land under det gamle ildelydende Navn: Stavnsbaandet. Det er ganske mærkeligt i en Tid som vor at læse om Begivenhederne netop for 200 Aar siden, som førte Christian den 6tes Regering ind paa dette Skraaplan. Den klassiske Fremstilling af hele dette Spørgsmaal, økonomisk set, findes i Falbe-Hansens berømte Værk om Bondefrigørelsen, og med den højtærede Formands Tilladelse vil jeg gerne tillade mig et Par enkelte Citater fra hans Fremstilling i Indledningen om Situationen omkring 1730—33. Der staar:

„Og ganske naturligt var det da, at de meget lave Kornpriser, der indtraf i Kristian den 6tes Tid, fremkaldte en Tendens hos Bønderne til at gaa bort fra Landbruget til andre Erhverv og til særlig at søge bort fra de ufrugtbare Egne og fra de Godser, hvor Afgifterne og Byrderne var for tunge, hen til frugtbare og mildere Egne.“

Det er denne Tendens, som saa bevirkede, at de daværende Godsejere — mange af dem var adelige Godsejere — lagde et Tryk paa Regeringen, som førte til Forordningen af 1733, i hvilken der i § 18 — jeg citerer igen — paabydes, at

„ingen Bondekarl maa give sig fra det Gods, hvor han er født, saa længe hans Husbond kan skaffe ham Tjeneste, med mindre han er over de til Enrolleringen ansatte Aar eller sin Tid rigtig har utjent.“

Efter denne Paavisning af den nære Sammenhæng mellem Landbrugskrisen dengang, som fulgte efter den store nordiske Krig, og Indførelsen af Stavnsbaandet, siger Falbe-Hansen, da det virkelig var lykkedes Godsejerne at presse Regeringen til dette:

„Nu havde Proprietærene faaet, hvad de ønskede. De kunde ikke alene forbyde Bønderne at flytte bort, men de kunde tvinge dem til at fæste Gaard og derved igennem det ubestemte Hoveri tvinge dem til at arbejde for sig saa meget, de omtrent vilde.“

Det er efter min Mening interessant at følge i vor Historie, hvorledes denne uhyggelige Løsning, som dengang blev fremtvunget af de daværende regeringskraftige Godsejere, fører til hele den Ulykke for vort Landbrug, som først blev afhjulpet en Mennekskealder senere ved Bondefrigørelsen. Og det er min Opfattelse, at det er ganske i samme Aand over for den arbejdende Klasse, baade i Spørgsmaal vedrørende Lønforhold og i Spørgsmaal vedrørende den sociale Lovgivning — for det er jo dér, man vil klemme ind —, at Landstingspartierne i denne Vinter har ført deres snæversindede Politik mod de arbejdsløse, mod Lønarbejderklassen i det hele. Det er kun i Kraft af deres ringe Flertal, de har kunnet gøre det, et Flertal, som jo ikke engang hviler paa et Flertal af Landstingsvælgere. Striden om Landstingets Ret har været staaende i dette Land lige siden den Dag i 1866, da Landstinget blev gjort til et privilegeret Ting. Tiden for Afgørelsen er nu snart inde, og uden at jeg vil foregribe Udfaldet af det kommende Valg, vil jeg slutte med at udtale: I den store og talstærke Arbejderklasse, baade i By og paa Land, i det store Tal af mindre Landbrugere og, jeg kan tilføje, i hele den hundredtusindtallige Kreds af Smaakaarsfolk, uanset Klasse eller Erhverv, gælder der nu kun een Mening om Landstingsflertallet og dets Mænd, og det er den: Deres Gerninger dømmer dem.

Krag: Den nuværende socialdemokratiske Ordfører, det ærede Medlem Hr. Hartvig Frisch, er som Taler i mange Henseender saare forskellig fra den tidligere socialdemokratiske Ordfører ved Finanslovs- og Tillægsbevillingslovforhandlingerne, det ærede Medlem Hr. Hans Nielsen, men i een